

WILG&MANN

3 - 1996

WILG & MAND

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken e.d.
- Het interesseren van zoveel mogelijk Nederlanders (incl. de overheid) voor de activiteiten van de Stichting Wilg & Mand.

Stichtingsbestuur:

Voorzitter : P.H. Spieringhs (waarnemend)
Secretaris : C. Tutein Nolthenius
Penningmeester: A.D. van 't Hoog
Leden : P. Craenen, B. van Halen, R. Peelen,
J. Schilder

Bulletin-redactie:

A.D. van 't Hoog, C. Tutein Nolthenius,
G.M. Pot-van Regteren Altena.
Bijdragen voor het bulletin kunt u sturen naar het secretariaat, bij voorkeur getypt of in goed leesbaar handschrift. Red. behoudt het recht voor het inkorten van artikelen.

Algemene informatie en redactiesecretariaat:

Van Heemstralaan 35, 6814 KB Arnhem, tel. 026 3516507

Penningmeester Stichting Wilg & Mand:

Hogeweg 11, 8194 LN Veessen, tel. 0578 631346

Girorekening: 26 95 726

Bankrekening: 32 65 03 218, Rabobank, Heerde

Cursusinformatie:

Mw. C.M. Kuijpers, Sarinkdijk 1, 7255 MS Hengelo (Gld)
tel. 0575 467481

Teenvoorziening:

B. van Halen, Velddijksestraat 9, 6627 KE Maasbommel
tel. 0487 562212

Gereedschapaanschaf: José Schilder, tel. 072-5744403

Uitgave: Wilg & Mand. Verschijnt viermaal per jaar.

Vijftiende jaargang, 1996 nr. 3

Drukkerij: A.J. van Midden, Dorpsplein 220, 3405 BJ Benschoop

© Stichting Wilg & Mand ISSN: 1382-8894.

Minimum-
dotatie:
f 20,- per jaar
(buitenland
f 25,-)
Donateurs
ontvangen
de bulletins
gratis

Bij deze wordt u uitgenodigd voor de jaarlijkse donateursdag op zaterdag 5 oktober in Café "De Harmonie", Haarsteeg 58 in Haarsteeg (NB) (tel: 073-5112440).

Deze dag staat voor een deel in het teken van "woningen".

Wij stellen het zeer op prijs wanneer u zelfgemaakte

"woningen" wilt meenemen. Hierbij denken we aan o.a. vervoersmanden voor dieren, zoals eendenbroedkorf, vogelkooi, biggenmand, pluimveemand of eigen ontwerp.

Voor de mooiste/origineelste manden worden prijzen beschikbaar gesteld.

Het programma is als volgt:

10.00-10.30 - aankomst in Café "De Harmonie"

10.30

- opening door Piet Hein Spieringhs
- afscheid van Paul Craenen als bestuurslid
- Hr. Ad van Heijst gaat ons vertellen over de noodwoningen die gemaakt werden en worden van o.a. wilgenteen. Hij zal dit doen aan de hand van een maquette en een detail (op ware grootte) van een noodwoning.
- Hr. Harrie Verboord vertelt over het ontstaan van de mandenmakerij in Vlijmen/Haarsteeg en over het bedrijf "Rietwerk Verboord"
- Hr. Ad van Heijst laat ons zijn bijzondere manden zien, geeft informatie over zijn vlechtwerk en vertelt over zijn nieuwe vlechtersmuseum
- Mw. Mia Pot laat dia's zien over manden voor dieren
- toelichting op de meegebrachte manden van de donateurs

12.30-13.30 - middagpauze met lunch

13.30-15.30 - u kunt een bezoek brengen aan het nieuwe museum van Ad van Heijst en het bedrijf van Verboord

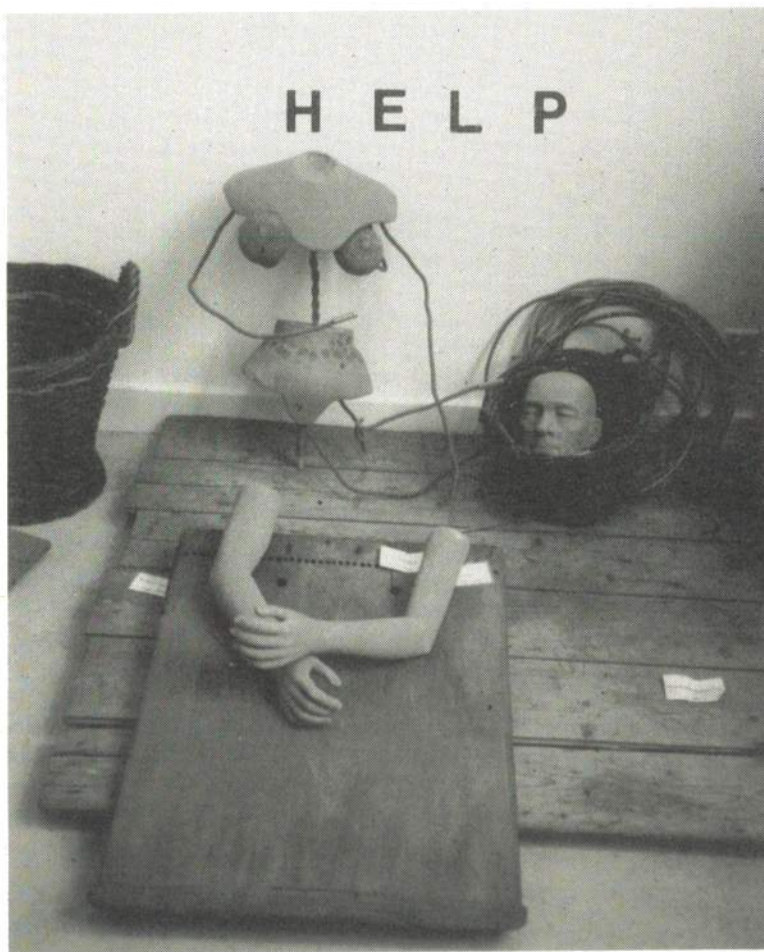
- in "De Harmonie" staan tafeltjes voor informatie over de stichting Wilg & Mand, bibliotheek en verkoop boeken en gereedschappen
- daarnaast is er de mogelijkheid om onder begeleiding van Georg en Bert een tuin te maken

15.30 - prijsuitreiking en afsluiting van de dag door Piet Hein Spieringhs met thee en een typisch Brabants worstenbroodje voor we de terugreis aanvaarden.

Het belooft een afwisselende dag te worden en wij wekken u op om deze donateursdag mee te maken.

AANMELDING

De kosten voor deze dag zijn inclusief consumpties en lunch f 27.50. U kunt zich opgeven voor deze dag door vóór 21 september a.s. per persoon bovengenoemd bedrag op giro 26 95 726 of bankrekeningnummer 32 65 03 218 van de RABO Bank Heerde over te maken t.n.v. de penningmeester. Na die datum moet vanwege de extra organisatie f 2.50 meer worden betaald. Vermeld op uw overmaking uw naam, adres, woonplaats en nieuwe telefoonnummer. Daarnaast als u vegetarisch wilt eten ook nog het woord "VEG". Geef ook aan of u wilt carpoolen en/of meerijden of van het station Den Bosch opgehaald wilt worden. We zullen dan proberen e.e.a. voor u te regelen.

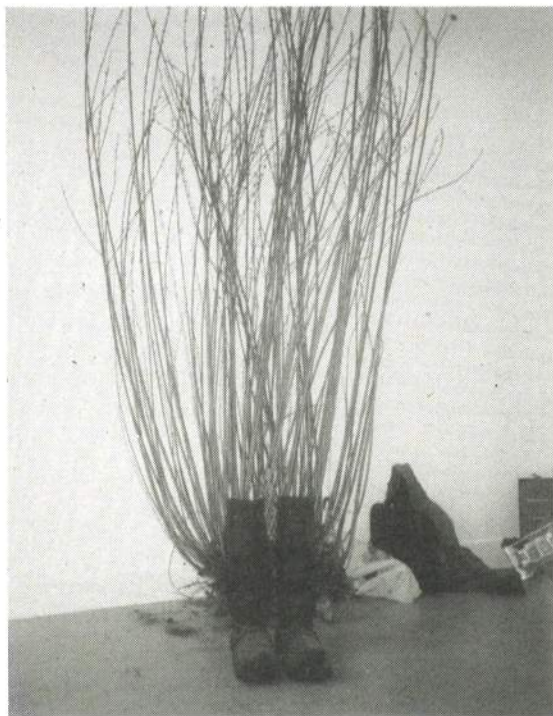
Zo zag de "mandenmaker" eruit, vóór hij in de kleren werd gestoken. De foto is één week vóór de opening van het nieuwe museum in IJsselstein genomen. Hoe de mandenmaker er nu uit ziet kunt u gaan bekijken in de grienzaal van het museum.

Daar is de mandenmaker op de plank aan het werk, bezig met een nieuw-schepel ($1\frac{1}{4}$ hl aardappelmand). Zie ook elders in dit blad het artikel van Bob van Nigte. Waarom deze foto hier geplaatst?

De oproep is: wie wil een functie gaan "bekleden" in ons bestuur. In zijn hoofd moeten zeker mandjes spoken. Wie zet zijn schouders onder dit "hoofd"stuk, Zijn handen hoeven dan niet meer werkeloos op de plank te liggen. Zoals te zien is, kan het een man of een vrouw zijn. En tenslotte: wie geeft voeten aan deze uitdaging.

We missen na de donateursdag een "hoofd" van het bestuur. De redactie van het bulletin vraagt om ledematen en de nieuwe werkgroep P.R. moet ook gestalte krijgen. Wie durft de stoute schoenen aan te trekken? We denken aan donateurs die tijd hebben, om praktische redenen centraal wonen en die de doelstellingen van de stichting daadwerkelijk willen ondersteunen.

Uw reactie graag naar het secretariaat van de stichting "Wilg & Mand", Van Heemstralaan 35, 6814 KB Arnhem, tel: 026-3516507.

Een voorbeeld van "wanlappen", zoals dat in Emsdetten wordt genoemd. (Wij kennen het woord schoenlappen = herstellen).

Wannen waren een kostbaar bezit en een sleetse plek repareren was dus de moeite waard. Dit voorbeeld laat zien dat het niet alleen om kleine plekken ging, maar ook een volledige restauratie kon zijn.

foto: José Schilder

CORRECTIE: CURSUSSEN MANDENVLECHTEN

In het bulletin 1996-2 staat bij de cursussen abusievelijk vermeld dat A.J. Vink een cursus in Harderwijk start. Dit is onjuist. Reeds vele jaren geeft hij cursus in IJsselstein bij Utrecht en dat zal gelukkig dit seizoen ook weer zo zijn.

10 lessen van september tot december en 10 vanaf januari 1997. Inlichtingen en opgeven bij de heer Vink, tel: 030-6887115.

INLEVEREN KOPY

De redactie ziet uw kopy gaarne vóór 15 oktober a.s. tegemoet.

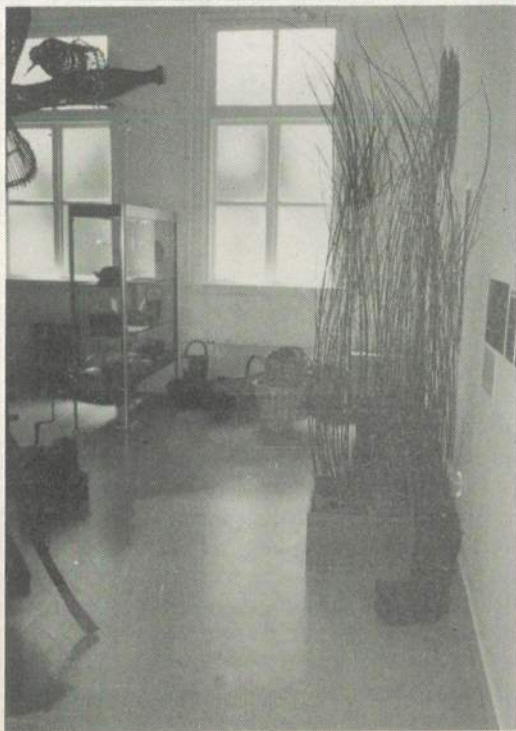
Na ruim een jaar voorbereiding prijzen we ons gelukkig met onze nieuwe behuizing in het IJsselsteinse Stadsmuseum. Gelijktijdig met de inrichting van een permanente expositie in het nieuwe museum, hebben wij de beschikking gekregen over de (totale) voormalige museumruimte in het Oude Stadhuis van IJsselstein. Deze historische ruimte zal door de museumwerkgroep worden gebruikt om het merendeel van de collectie van de stichting "Wilg & Mand" onder te brengen, te conserveren, te repareren en te beschrijven. Vanuit deze ruimte kan de deelcollectie in het nieuwe museum worden gewisseld en/of aangevuld.

Foto: H. Veldhuysen

Zoals gezegd zijn wij uitermate content met onze nieuwe behuizing. Maar daar ging wel het een en ander aan vooraf! Onderhandelingen met de gemeente IJsselstein cq. de wet-houder van cultuur, voorbesprekingen met de beheerscom-missie van het stadsmuseum (later het interim-management) en met de Historische Kring IJsselstein. Het ontwerpen van de expositie, het selecteren van het tentoonstellings-materiaal en het uiteindelijke vormgeven van de ruimte. Maar alle inspanningen, door velen, is niet voor niets geweest; wij zijn er trots op een deel van onze collectie in een zo fraaie en stijlvolle omgeving als die van het IJsselsteinse Stadsmuseum te kunnen exposeren. En u bent daar uiteraard van harte welkom!

Naast onze eigen collectie biedt het museum een overzicht van de geschiedenis van IJsselstein en de Ommelanden, van de eerste eeuwen van onze jaartelling tot heden. Naast de

Het interieur van het Stadsmuseum in IJsselstein

permanente expositie, is er ook een ruimte ingericht als wisseltentoonstelling. Momenteel wordt deze expositieruimte, onder de titel "Nabij de rivier", ingevuld door eigentijdse kunstenaars met o.a. schilderijen, grafiek en beelden. Allen geïnspireerd door het Hollandse rivierenlandschap.

Het IJsselsteinse Stads museum is gevestigd aan de Wal-kade 2-4 en is geopend van woensdag tot en met zondag van 12.00-17.00 uur. In het winterseizoen (na 1 oktober) zijn de openingstijden aangepast; belt u van tevoren even om teleurstelling te voorkomen (030-6886800). De toegangsprijs bedraagt voor volwassenen f 3.50 en voor kinderen tot 12 jaar f 1.00; donateurs van de stichting "Wilg & Mand" betalen f 2.50 en bent u "vriend van het museum" of in het bezit van een museumjaarkaart, dan is de toegang gratis.

Bob de Nigtere, namens de museumwerkgroep

EEN REACTIE VAN MICHAEL THIERSCHMANN OP MANDEN MET MATE(N) 1995-4

De mandenverzameling van het Hessische Landesmuseum te Kassel bevat enige vreemde manden die alle zijn gemaakt met een kim van 4, voor 2 / achter 2, als inslag.

De mandenmaker legt bij deze techniek echter telkens met voeten bij en in plaats van de aanhechtingen steeds op dezelfde plaats te houden, verspreidt hij ze. Dat betekent dat hij de kim begint met twijgen van verschillende lengte en dan overgaat tot twijgen van gelijke dikte. Omdat hij op verschillende plaatsen aanhecht zullen de vier twijgen onder het vlechten verschillend van dikte zijn, hetgeen zeer ongebruikelijk is, maar de slag van voor 2 / achter 2 neemt deze extra moeilijkheid enigszins weg.

De bruidsmanden uit de Schwalm, met hun brede kimrand onder de rand, laten dezelfde techniek zien.

Deze manier van kimmen is een vloeiende manier van vlechten. Op een bepaalde manier, door de sterkte (dikte) verschillen tussen de twijgen, doet het een beetje aan matten denken.

Omdat deze techniek hoofdzakelijk wordt gevonden bij speciaal mandwerk uit vroegere eeuwen, zelfs uit de Keltische/Romeinse cultuur, dacht ik dat het een bijzondere en speciale aanvulling was op Manden met Mate(n) die juist over kimmen gaat.

Michael Thierschmann

BIJ HET ARTIKEL VAN MICHAEL THIERSCHMANN

Michael Thierschmann is een meester-mandenmaker die zijn opleiding heeft gevolgd aan de vakschool voor Mandenmakers te Lichtenfels in Duitsland.

Voor het Hessische Landesmuseum heeft hij een groot aantal manden uit de collectie gerestaureerd en geconserveerd. Tevens heeft hij elke behandelde mand beschreven. Sommige bijzondere manden zeer uitvoerig, met foto's en tekeningen. Dat zal ooit nog wel eens in boekvorm uitkomen. Verder heeft Michael zich bijzonder verdiept in oude vlechtmethoden, bijvoorbeeld hoe men korven maakte van gespleten hout in combinatie met wilg en andere materialen. Dit uitvoerige onderzoek heeft hij vastgelegd in een rapport waarvan een exemplaar in onze bibliotheek aanwezig is.

Hij geeft ook veel lessen in vlechten aan kinderen in Duitsland en cursussen voor gevorderden in Engeland en Amerika.

In Nederland heeft hij jaren geleden een cursus gegeven in de fijscheentechniek, iets wat alleen nog onderwezen wordt in het eerste jaar van bovengenoemde school.

Arie van 't Hoog

Als u toch op stap bent in of bij Utrecht is hieronder een culturele/toeristische suggestie voor hen die van wilgen houden en dat doet u toch allen als donateur van Wilg & Mand, niet waar??

Voor uw
agenda

In het vroege voorjaar van 1996 zijn op twee lokaties in Utrecht van levend wilgenhout bouwwerken verrezen. Eén op het Westplein, aan het westelijke einde van de Vleutenseweg, de westelijke toegangsroute naar het stadscentrum. De tweede op een minirotonde aan de Rijnlaan, een laan evenwijdig aan de Vaartse Rijn (een kanaal als je vanuit het zuiden, van Westraven, Utrecht binnenkomt).

Manette Zeelenberg, verschillende mensen kennen haar van het leembouwproject op onze laatste donateursdag in IJsselstein, kreeg opdracht om ze te ontwerpen en zij begeleidde ook de bouwuitvoering.

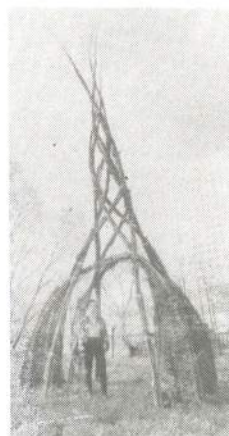
De wilgenstokken zijn in de aarde geplant en ze zijn dus gaan groeien onder het toeziend oog van de dienst stadsbeheer.

De "Piek" op de minirotondo is bedoeld om het pleintje te laten opvallen zonder echter het (uit)zicht te belemmeren, dus semitransparant. Het heeft een verticaal karakter met cirkelvormige armen die een roterende indruk maken. Milieuvriendelijk én veilig.

Het andere object, de "Bol van Utrecht" dankt zijn naam aan de gelijkenis met een bolbliksem. Hij lijkt snel rond te draaien, zoals ook het rondrazende verkeer en bestaat eigenlijk uit twee als het ware tegenelkaar indraaiende bollen. De bol wordt 's avonds van binnenuit aangelicht, waardoor de jonge groene loten een groen schijnsel verspreiden.

De feestelijke opening heeft op de Dag van de Architectuur, op 29 juni j.l. plaats gevonden.

Een andere plaats voor een uitstapje is het Westlands Museum te Honselaarsdijk. Tot 1 september een tentoonstelling over verpakkingen en manden, met veel foto's.

**Van over de
grenzen**

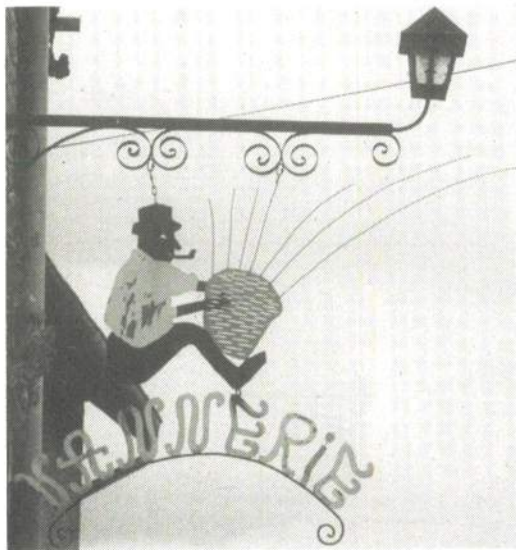
Een kort verblijf in het Franse departement Ardennes, en een familielid met auto, gaven me de mogelijkheid op zoek te gaan naar mandenmakers in die streek. Indertijd had ik er iets over gelezen en op de Carte Michelin had ik namen van dorpen onderstreept.

Aangekomen in het eerste daarvan, Buzancy (35 km ten zuiden van Sedan), versterkten we in een café de inwendige mens, altijd een goede gelegenheid om inlichtingen in te winnen. De reactie was positief: ja zeker, in een dorp in de buurt zouden we een mandenmaker kunnen vinden, "u kunt het niet missen, want hij heeft een uitstalling voor zijn werkplaats!"

Boult-aux-Bois was het bewuste dorp, en inderdaad trok die uitstalling al spoedig onze aandacht. In een vroegere garage stond nog veel meer van dit herkenbaar Franse werk en door een open deur daarachter klonken de vertrouwde geluiden van tegen elkaar tikkende tenen. We vonden Gilles Durmois daar in zijn werkplaats, gezelschap gehouden door zijn hond in een hondenmand op maat.

*Links:
Uithangbord
van de
Vannerie van
Gilles Durmois*

*Rechts:
Gilles Durmois*

Nu moet je een mandenmaker niet van zijn werk halen, dus we wisselden maar kort wat informatie uit en gingen daarna het werk wat nader bekijken. Gilles heeft zijn opleiding gehad aan de school in Fayl-Billot en maakt goed bruikbare manden en ander vlechtwerk, het merendeel van witte teen, veel gefitste manden. Ook de typische rugmanden uit de streek hebben zijn aandacht. Hij teelt zelf zijn materiaal en naast zijn huis stonden bossen van verschillende soorten teen met de voet in 't water, om geschild te worden. Hij heeft ons een nummer van een streekblad,

"Le Curieux Vouzinois" van maart '96 meegegeven, waarin de mandenmakerij en de mandenmakers uit die omgeving uitvoerig worden beschreven. (Dat nummer geef ik door voor onze bibliotheek).

Het blijkt dat in de streek al eeuwenlang wilgenteelt heeft bestaan; plaatsnamen wijzen daarop. Het gebied is gelegen ten westen van de Maas, op de hoogte van Stenay en Dun, ten oosten van de Aisne, en talloze beken stromen er doorheen. De plaats Vouziers, aan de Aisne gelegen, was oudtijds een centrum van mandenmakerij. Op 't ogenblik zijn er ook in de plaatsen Falaise en Buzancy mandenmakers gevestigd.

Wie er in zijn vakantie in de buurt mocht komen kan ik een dergelijk tochtje aanbevelen. Niet alleen wegens de mandenmakerij, maar ook omdat het een mooie streek is met glooiende akkers en beekdalen, afgewisseld met echt Franse loofbossen. Op de kronkelende landweggetjes die de dorpen verbinden kom je maar heel weinig verkeer tegen.

In het Hôtel de Ville in Vouzins zijn waarschijnlijk de meest volledige inlichtingen te verkrijgen, voor wie er zich verder in zou willen verdiepen.

M.P.

DE LICHTENFELSMARKT 1997

Op het derde weekend in september 1997 zal in Lichtenfels wederom een jaarmarkt worden gehouden. Dat jaar zal hij in het teken van het ambacht staan.

Reeds nu worden kunstenaars en ambachtslieden uitgenodigd om dan hun vlechttechniek en/of hun gebruikte materialen te laten zien aan een breed en geïnteresseerd publiek. Het gaat om zowel functioneel als niet functioneel vlechtwerk met bijzondere en individuele stijl die al of niet ter plekke kan worden gemaakt met beschikbaar gesteld materiaal.

Deelnemers zullen een week de gast zijn van het Stadsbestuur van Lichtenfels.

Voor meer informatie en de voorwaarden om mee te doen kunt u zich wenden tot onze secretaris in Arnhem.

C.T.N.

**Voor uw
agenda**

Wij lezen
voor u

Landsgrenzen zijn van weinig betekenis voor wie zich verdiept in ambachten en hun geschiedenis. De belangstelling voor het mandenmaken is in korte tijd in heel veel landen ontstaan en actief geworden. Internationale contacten zijn nu ook voor Wilg & Mand van belang en heel inspirerend gebleken. Ze verruimen je blik en maken je bewust van ontelbare toepassingsmogelijkheden van materialen en technieken, over de hele wereld. Daar verschijnen de laatste jaren talloze boeken over.

Voor grote bibliotheken is het onderwerp echter meestal te speciaal om hun, toch al bedenkelijk kleine, budget ervoor aan te spreken. Mede daarom ligt het op de weg van Wilg & Mand om een kleine, 'uitgelezen' vakbibliotheek te vormen. Hier komt bij dat boeken tegenwoordig maar een beperkt aantal jaren verkrijgbaar zijn, zodat het zaak is alert te zijn op wat er verschijnt, en tijdig aan te kopen wat van belang kan zijn voor nu en later. Zo groeit onze boekenplank zachtjes aan. We houden u op de hoogte van nieuwe aanwinsten.

Dit keer iets over een boek uit de Verenigde Staten. Onze secretaris bracht enkele boeken mee van een reis aldaar. John Rice Irwin, directeur van het Appalachian Museum bij Knoxville, Tennessee, schreef een boeiend boek over mandenmakers en hun manden in de Appalachian Mountains, een lage bergketen die (zw-no) reikt van Georgia tot in Pennsylvania. In vorige eeuwen vestigden zich daar West-Europese emigranten die, als kleine boeren in afgelegen gebieden, selfsupporting moesten zijn, dus zelf alles moesten kunnen maken wat ze nodig hadden. Vakkennis en technieken brachten ze mee uit Europa, o.a. die van het mandenmaken.

Maar hun mandwerk heeft daar toch een heel eigen karakter gekregen, dank zij een boom die er thuishoort, n.l. de White Oak (*Quercus alba*). Deze levert een houtsoort op die zich uitzonderlijk goed laat kloven en splijten. Het resultaat is tenslotte heel dun 'band', een prachtig vlechtmateriaal, sterk, taai en weerbestendig. Het bekende hickory moet het ertegen afleggen! De meeste manden zijn varianten van het type 'beugelkorf'.

Ook voor wie het Engels niet meester is biedt het boek een rijkdom aan afbeeldingen van manden en hun makers, en ook b.v. van de bewerking van de eikenstammen, 2 m lang en 12 cm in doorsnede, tot het smalle band. Eén hoogbejaarde mandenmaker heeft heel precies beschreven hoe hij zo'n mand maakt. Zijn verslag, met zijn eigen duidelijke wektekeningen, is volledig in het boek opgenomen.

Naast de Europese invloed onderkent de schrijver, zelf uit de streek geboortig, in Tennessee ook die van Indiaanse (Cherokee) vlechtwijzen.

Het bijzondere van het boek is dat John Rice niet alleen manden beschrijft en afbeeldt, maar dat hij ook hun herkomst nagaat en dan soms zelfs bij de maker of maakster ervan (het waren daar vaak de vrouwen die manden maakten) terecht komt. Ofwel bij hun kinderen of kleinkinderen die hem dan heel veel kunnen vertellen van de omstandigheden waaronder de manden gemaakt, gebruikt en verkocht werden. Levendig vertelde verhalen, hele gesprekken soms; maar ook herken je er de museumdirecteur in die kritisch verzamelt, bewaart, beheert en documenteert.

Behalve white oak worden ook nog enkele andere, veel minder gebruikte materialen genoemd: wilg, stro, honeysuckle (kamperfoelie) en 'river cane'. Het is jammer dat Rice geen Latijnse namen noemt, want wat is river cane? Misschien een soort bamboe, of iets als het Europese Middellandse Zee -riet (*Arundo donax*)? En over welke soort(en) kamperfoelie gaat het? Maar dat is dan ook de enige en geringe tekortkoming in dit verder zo bijzonder boeiende boek.

M.P.

EXPOSITIE IN STOKKEM BELGIË

Van 21 september tot en met 13 oktober a.s. is in "De Wissen", Maaspark Negenoord te Stokkem, naast de mooie, vaste uitgebreide mandenexpositie de tentoonstelling "Gestalten mit Geflecht".

Het belangrijkste deel van deze Duitse, reizende tentoonstelling uit Lichtenfels is daar te zien van maandag t/m vrijdag van 9.30-18.00 uur en zaterdag en zondag van 14.00-18.00 uur.

Zeker voor wie "De Wissen" nog niet kent zal een bezoek de moeite van de reis waard blijken.

**Voor uw
agenda**

